

особливості мотиваційних спрямувань персоналу кожної вікової групи, маючи за мету формування міцного професійного ядра залізничників шляхом закріплення їх на виробництві, зменшення таким чином плинності кадрів, підвищення продуктивності праці. Це сприятиме успішному розв'язанню існуючих проблем у державному управлінні процесами реформування і подальшого сталого розвитку залізничної галузі економіки України.

Список використаних джерел

1. Кузьменко В. А. Выполнить намеченные планы: Годовое совещание командного состава Южной железной дороги / В. А. Кузьменко // Юж. магистраль. - 2009. - 27 февр. - С. 2-5.
2. Карамышев Д. В. Розгляд мотивації як ключової функції управління в соціально орієнтованому суспільстві [Електронний ресурс] / Д. В. Карамышев // Державне управління: теорія та практика. - 2005. - № 1. - Режим доступу до журналу : <http://www.academy.gov.ua/ej1/txts/Karamyshev.htm>
3. Бурносов Н. М. Актуальные проблемы управления персоналом ОАО "РЖД" / Н. М. Бурносов // Экономика желез. дорог. - 2004. - № 8. - С. 55-63.
4. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. - Вид. 2-ге, доп. та перероб. - К. : Атіка, 2003. - 576 с.
5. Тимошин О. А. Соціально-економічні чинники мотивації праці / О. А. Тимошин // Вісн. Донец. ун-ту. Наук. журн. Серія В : Економіка і право. - 1999. - № 1. - С. 159-174.
6. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э. Ф. Зеер. - Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1988. - 116 с.
7. Пиняева С. Е. Личностное и профессиональное развитие в период зрелости / С. Е. Пиняева, Н. В. Андреев // Вопр. психологии. - 1998. - № 2. - С. 3-10.
8. Сырцова А. Возрастная динамика временных ориентаций личности / А. Сырцова, О. Митина // Вопр. психологии. - 2008. - № 2. - С. 41-54.

Олексій Мірошніченко,
кандидат економічних наук,
заслужений економіст України,
докторант Національного інституту
стратегічних досліджень

Перспективи оптимізації системи спрощеного оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності в контексті економічної безпеки України

У статті аналізуються основні підходи до оптимізації існуючої системи спрощеного оподаткування та надаються пропозиції щодо вирішення даного питання в контексті забезпечення економічної безпеки України.

Ключові слова: економічна безпека, єдиний податок, спрощена система оподаткування.

The article examines the main approaches to optimize the existing system of simplified taxation and submitted proposals for the resolution of the issue in the context of ensuring the economic security of Ukraine.

Key words: economic security, the single tax, simplified tax system.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Незважаючи на те, що термін "національна безпека" вперше було використано президентом Т.Рузвельтом лише в 1904 р., наявність безпосереднього зв'язку між податковою політикою держави та рівнем її безпеки відзначали видатні історичні діячі різних країн упродовж сотень років. Прикладом цього, зокрема, є висловлювання таких філософів, як Сюнь-Цзи (Китай, II ст. до н. е.) відносно того, що "стягнення непомірних податків - це шлях, що викликає розбій, збагачення ворога, який призводить до загибелі держави", та Монтеस्क'є (Франція, XVIII ст.) відносно того, що "ніщо не вимагає стільки мудрості та розуму, як визначення тієї частини, яку у підданих забирають, і тієї, яку їм залишають" [1].

Те, що податки та податкова політика об'єктивно включені до системи економічної і фінансової безпеки, по-перше, як ресурсний фактор, що перебуває в руках держави, по-друге, як інструмент впливу на економічні та соціальні процеси, по-третє, як фактор зворотного зв'язку і залежності держави від платників податків та регіонів, підтверджується і висновками сучасних дослідників [2, с. 184; 3, с. 159].

Проблема в загальному вигляді полягає в тому, що, з одного боку, податки з точки зору ресурсного фактора є інструментом забезпечення економічної безпеки, а з другого - фактором ризику і залежності у разі втрати податкового потенціалу або підвищення рівня соціально-економічного напруження в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми економічної безпеки досліджувалися в роботах ряду вітчизняних учених, зокрема В.Амітана, О.Баженової, О.Білоруса, І.Бінька, З.Варналія, В.Геєця, Я.Жаліла, Т.Ковальчука, В.Мунтіяна, Г.Пастернак-Тарануценка, С.Пирожкова, В.Предборського, В.Шлемка та ін. Однак проблема податкового регулювання економіки в контексті забезпечення економічної безпеки країни, на нашу думку, є недостатньо дослідженою.

При цьому необхідність реформування податкової системи України у більшості фахівців не підлягає сумніву: О.Амоша та В.Вишневський визнають, що податкове законодавство України побудоване таким чином, що правильно розрахувати податкові зобов'язання практично неможливо [4, с. 15]; на думку В.Мунтіяна, існуюча податкова система негативно впливає на економіку держави, ведучи її по екстенсивному шляху розвитку, не дає можливості підвищити її конкурентоспроможність, штовхає суб'єктів підприємницької діяльності у "тіньовий" сектор економіки і через свою нестабільність

та непередбачуваність створює несприятливе інвестиційне поле держави як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів [5, с. 274-275]; у проекті Стратегії реформування податкової системи України зазначається, що "існуюча податкова система недостатньо ефективна, не забезпечує на належному рівні становлення конкурентного середовища, надання йому підтримки та економічного зростання" [6].

Водночас із набуттям у 1998 р. чинності Указу Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва" та зменшення у 2004 р. ставки податку на прибуток з 30 до 25% і введення пропорційної ставки податку з доходів фізичних осіб суттєві заходи щодо реальної модернізації національної податкової системи не вживалися [7-9].

Хоча в згаданому Указі Президента зазначалося, що він діє до моменту прийняття відповідного закону, такий закон упродовж більш ніж 10 років так і не було прийнято, при цьому було зареєстровано близько 10 законопроектів, ініціаторами яких були:

- у Верховній Раді III скликання - Президент України Л.Кучма (законопроекти від 3 липня 1998 р. № 1203 та від 29 червня 1999 р. № 3398), народні депутати С.Гуренко (від 7 вересня 1998 р. № 1203-1) та О.Шеховцов (від 10 травня 2000 р. № 5299);

- у Верховній Раді України IV скликання - Президент України Л.Кучма (від 14 травня 2002 р. № 0964), народні депутати М.Оніщук і В.Майко (від 7 вересня 2004 р. № 4186-1), С.Слабенко (від 24 вересня 2003 р. № 4186), В.Вьюш (від 21 квітня 2005 р. № 4186-2), В.Гаврилюк (від 17 травня 2005 р. № 4186-3);

- у Верховній Раді України VI скликання - народні депутати А.Сенченко і С.Веліжанський (від 30 березня 2009 р. № 4112) та народні депутати О.Фельдман і О.Гейман (від 16 квітня 2009 р. № 4112-1).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Оскільки сектор малого і середнього бізнесу має особливе значення для вітчизняної економіки, адже він забезпечує не тільки значну частку суспільного виробництва товарів і послуг та суттєвий обсяг бюджетних надходжень, а й створення великої кількості робочих місць, метою статті є аналіз потенційних перспектив і загроз процесу оптимізації існуючої спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва в контексті забезпечення національної економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, до основних питань, що потребують вирішення в процесі оптимізації існуючої на цей час системи спрощеного оподаткування суб'єктів малого підприємства, можна віднести:

- визначення оптимальних ставок оподаткування діяльності суб'єктів спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності;

- збільшення граничного обсягу виручки від реалізації для суб'єктів спрощеного оподаткування через зміну вартості національної валюти;
- введення подвійного оподаткування єдиним податком за ставкою 6% від суми ПДВ (це питання залишається невирішеним упродовж останніх 10 років).

У зареєстрованих на сьогодні у Верховній Раді України законопроектах Сенченка - Веліжанського та Фельдмана - Геймана передбачено збереження існуючих 6% ставки єдиного податку при сплаті ПДВ згідно із законом України "Про податок на додану вартість" та 10% у разі включення ПДВ до єдиного податку [7; 10; 11].

Як показують розрахунки, для суб'єкта малого підприємництва сплата 6% єдиного податку є більш вигідною, якщо загальна виручка реалізації більш ніж на 40,5% перевищує суму витрат підприємства, що включають ПДВ, та на 68,5% - суму витрат підприємства, що не включають ПДВ (у тому числі і податків та зборів, від яких звільняються платники єдиного податку). У протилежному разі платежі за податком на прибуток будуть меншими, ніж податкові зобов'язання за єдиним податком; а сплата 10% єдиного податку порівняно з податком на прибуток є більш вигідною, коли величина загальної виручки від реалізації перевищує суму 136,4% витрат, що включають ПДВ, та 90,9% витрат, що не включають ПДВ [12].

Таким чином, за умов існуючих ставок єдиного податку перехід на спрощену систему оподаткування є доцільним лише для тих суб'єктів малого підприємництва, ціна реалізації товарів, робіт, послуг яких значно перевищує валові витрати або які значно зменшують оподатковувану виручку від реалізації.

Тому виходячи з розрахунків і того, що середня валова торгівельна націнка перебуває в межах 10-30%, на нашу думку, більш оптимальними ставками єдиного податку для юридичних осіб при існуючій базі оподаткування були б ставки 4% при сплаті ПДВ та 7% - при включенні ПДВ до складу єдиного податку.

Важливою проблемою є необхідність збільшення граничного рівня обсягу виручки від реалізації для суб'єктів системи спрощеного оподаткування. Потрібно зазначити, що з червня 1999 р., коли Указом Президента України було збільшено граничний обсяг виручки від реалізації для суб'єктів, що підпадають під його дію, з 250 тис. грн до 500 тис. грн для фізичних осіб та з 250 тис. грн до 1 млн грн - для юридичних осіб [7], реальна вартість національної валюти значно знизилася. Підтвердженням цього є як динаміка індексу споживчих цін (див. рисунок), так і падіння обмінного курсу національної валюти України, який за курсом НБУ на 26 червня 1999 р. становив 3,95 грн за долар США та 4,13 грн за євро; а на 30 квітня 2009 р. - відповідно 7,70 грн за 1 дол. США та 10,22 грн за 1 євро.

***Динаміка споживчих цін упродовж 1999-2009 рр.
порівняно з червнем 1999 р., %***

Згідно із законопроектом Фельдмана - Геймана спрощена система оподаткування, обліку та звітності може застосовуватися фізичними особами, обсяг виручки яких від реалізації не перевищує 2 млн грн на рік, та юридичними особами, обсяг виручки яких не перевищує 4 млн грн на рік [11]; законопроектом Сенченка - Велижанського передбачено запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для фізичних осіб, обсяг виручки яких від реалізації за рік не перевищує суму 1000 мінімальних зарплат (виходячи із розміру мінімальної заробітної плати, офіційно встановленої на 1 січня поточного року) та юридичних осіб, обсяг виручки яких від реалізації не перевищує суму 2000 мінімальних зарплат на рік [10].

Оскільки фіксація в законі граничного рівня обсягу виручки від реалізації для суб'єктів спрощеної системи у вигляді конкретної суми так само призведе до виникнення потреб у внесенні поточних змін у закон, другий підхід видається більш перспективним. Однак зауважимо, що вказані в законопроекті Сенченка - Велижанського граничні межі є суттєвим обмеженням права суб'єктів підприємницької діяльності на застосування спрощеної системи порівняно з Указом Президента № 746/99 1999 р. [7]. Виходячи із поточного курсу національної валюти та встановленого на цей час розміру мінімальної заробітної плати граничні межі виручки від реалізації мають становити 1500 чи 2000 мінімальних зарплат для фізичних осіб та 3000 або 4000 - для юридичних. При цьому мінімізація зазначеного показника не має сенсу, оскільки існує реальна можливість ігнорування зазначеної норми підприємницькими структурами через "подрібнення бізнесу" шляхом реєстра-

ції кількох приватних підприємств або приватних підприємців, що, у свою чергу, ускладнює, з одного боку, роботу самих підприємницьких структур, а з другого - контроль податкової служби за їх діяльністю.

Стосовно ставки оподаткування суб'єктів спрощеної системи оподаткування - фізичних осіб:

- чинною редакцією Указу Президента передбачено, що ставки єдиного податку встановлюються "місцевими радами залежно від виду діяльності в межах від 20 до 200 грн на місяць" [7];

- законопроектом О.Фельдмана і О.Геймана передбачається, що ставка єдиного податку для фізичних осіб встановлюється залежно від виручки реалізації платників податку: якщо виручка за календарний рік не перевищує 500 тис. грн - від 20 до 200 грн; від 500 тис. до 1 млн грн - ставка від 200 до 500 грн; від 1 млн до 1,5 млн грн - ставка від 500 до 900 грн; від 1,5 млн грн до 2 млн грн - ставка від 900 до 1500 грн [11];

- законопроектом А.Сенченка і С.Веліжанського передбачено, що ставка єдиного податку для фізичних осіб не може становити менше від 0,2 та більше від однієї мінімальної зарплати на місяць, встановленої на час виплати (округленої до 5 грн) [10].

Застосування першого підходу, на нашу думку, є недостатньо обґрунтованим з двох причин: по-перше, змінюється принцип оподаткування єдиним податком фізичних осіб - сплата фіксованого податку залежно від виду діяльності без урахування фінансової ефективності, а, по-друге, фіксація ставки податку у вигляді конкретної суми призведе до виникнення потреб у поточній зміні ставок оподаткування, тобто з прийняттям закону не буде вирішена одна з існуючих проблем спрощеної системи оподаткування.

Відносно другого підходу слід визнати, що встановлення мінімального рівня податку у розмірі 20% від мінімальної зарплати є суттєвим підвищенням мінімального рівня оподаткування порівняно з тим, що діє відповідно до чинного Указу Президента навіть із урахуванням зниження курсу національної валюти. Тому ми вважаємо, що більш доцільним було б встановити розміри ставки єдиного податку для фізичних осіб у межах від 0,1 до однієї мінімальної зарплати на місяць незалежно від обсягу реалізації. При цьому узгодження між собою рівня оподаткування та нормативно визначеного розміру мінімальної заробітної плати має й інші переваги, оскільки розмір мінімальної зарплати перестає бути суто популістським та зможе поступово замінити при визначенні штрафів та інших платежів неоподатковуваний мінімум, який, на нашу думку, що поділяють й інші дослідники, "перетворився на символічне явище, позбавлене будь-якого економічного змісту" [13, с. 219].

Оскільки в умовах фінансово-економічної кризи підвищення рівня оподаткування є вкрай небажаним, за умов прийняття Закону України "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприєм-

ництва" найближчим часом підняття ставок оподаткування суб'єктів спрощеної системи оподаткування - фізичних осіб, на нашу думку, є недоцільним.

Незважаючи на те, що питання подвійного оподаткування єдиним податком за ставкою 6% з ПДВ викликало широкий резонанс серед платників податків, представників податкової служби, ЗМІ, його вирішення упродовж останніх 10 років не передбачалося у жодному із зареєстрованих з того часу проектів відповідного закону, у тому числі і в законопроекті А.Сенченка і С.Веліжанського [10], крім законопроекту М.Оніщука та В.Майка [14].

Спроба ж вирішення згаданого питання у законопроекті народних депутатів О.Фельдмана і О.Геймана, в якому зазначено, що "виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається уся сума, одержана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або у готівковій формі за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг) у готівковій та безготівковій формах розрахунків за звітний (податковий) період, без урахування акцизного збору і податку на додану вартість (за винятком юридичних осіб, які не є платниками ПДВ відповідно до обраної системи оподаткування)", також не витримує критики, оскільки пропонується запобігти подвійному оподаткуванню шляхом зміни базового поняття виручки від реалізації [11].

У цьому плані більш доцільним було б існуюче визначення, згідно з яким "виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг)" [7]. Питання ж подвійного оподаткування при цьому може бути вирішене шляхом формулювання в частині ставок єдиного податку для юридичних осіб таким чином: 6% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування податку на додану вартість та акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість згідно із Законом України "Про податок на додану вартість"; 10% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку".

Такий підхід до вирішення зазначеного питання, мабуть, буде більш оптимальним порівняно із розглянутою пропозицією народних депутатів О.Фельдмана і О.Геймана та пропозицією М.Оніщука і В.Майка, якими у 2004 р. пропонувалося визначити ставку єдиного податку при сплаті ПДВ як "3% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі сплати податку на додану вартість відповідно до Закону України "Про податок на додану вартість". Для цих цілей виручка визначається без урахування акцизного збору і податку на додану вартість" [14].

У такому разі при вирішенні питання оподаткування єдиним податком суми ПДВ ставки єдиного податку для юридичних осіб могли б бути встановлені на рівні 5% при сплаті ПДВ та 7% - при включенні ПДВ до складу єдиного податку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз дає підстави зробити такі висновки:

- оскільки в умовах ринкової економіки податкова система держави, з одного боку, забезпечує виконання доходної частини державного бюджету, а з другого, - залежно від існуючого загального рівня оподаткування сприяє розвитку національної економіки або гальмує його, вона виступає однією з основних складових системи економічної безпеки країни;

- стратегічно важливим для розвитку вітчизняної економіки є сектор малого і середнього бізнесу, який забезпечує не тільки надходження до державного та місцевих бюджетів, а й створення великої кількості робочих місць. Тому необхідно приділити серйозну увагу спрощеній системі оподаткування, обліку і звітності;

- у процесі модернізації існуючої системи спрощеного оподаткування суб'єктів малого підприємництва виникає потреба в зменшенні ставок єдиного податку для юридичних осіб, збільшенні граничного рівня обсягу виручки від реалізації для суб'єктів системи спрощеного оподаткування через фактичну зміну реальної вартості національної валюти та вирішенні питання подвійного оподаткування єдиним податком за ставкою 6% від суми податку на додану вартість;

- потенційну загрозу для економічної безпеки України становлять як повільність процесу модернізації існуючої податкової системи України, так і прийняття необґрунтованих рішень на законодавчому рівні, які можуть мати негативні наслідки для національної економіки.

З огляду на викладене видається перспективним і необхідним проведення подальших наукових розвідок у цьому напрямі з метою розвитку національної економіки та підвищення рівня економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Мірошниченко О. В. Державна податкова політика та ілєгалізація економічної діяльності в контексті економічної безпеки України / О. В. Мірошниченко // Стратег. пріоритети. - 2009. - № 2.
2. Экономическая и национальная безопасность : учебник / под ред. Е. А. Олейникова. - М. : Экзамен, 2005. - 768 с.
3. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учебник / Г. С. Вечканов. - СПб. : Питер, 2007. - 384 с.
4. Амоша О. До питання про оцінку рівня податків в Україні / О. Амоша, В. Вишневецький // Економіка України. - 2002. - № 8. - С. 15.
5. Мунтіян В. І. Бюджетна політика як чинник економічної безпеки України / В. І. Мунтіян // Проблеми національної безпеки в процесах державотворення : зб. пр. - К. : КВІЦ, 2004. - Т. 1. - С. 273-278.

6. Проект Стратегії реформування податкової системи України / Міністерство фінансів України. - Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65533&cat_id=65530

7. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України у редакції згідно з Указом Президента від 28 черв. 1999 р. № 746/99. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

8. Закон України про оподаткування прибутку підприємств. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

9. Закон України про податок з доходів фізичних осіб. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

10. Проект Закону України про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва від 30 берез. 2009 р. № 4112 / Народні депутати України А. Сенченко, С. Веліжанський. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

11. Проект Закону України про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва від 16 квіт. 2009 р. № 4112-1 / Народні депутати України О. Фельдман, О. Гейман. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

12. Мірошниченко О. В. Оптимізація оподаткування суб'єктів малого підприємництва / О. В. Мірошниченко // Бухгалтер. облік і аудит. - 2005. - № 6. - С. 42 - 47.

13. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення : монографія / А. М. Соколовська. - К. : Знання-Прес, 2004. - 454 с.

14. Проект Закону України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 7 верес. 2004 р. № 4186-1 / Народні депутати України М. Оніщук, В. Майко. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

Наталія Олійник,

докторант кафедри економічної теорії

та історії економіки НАДУ

Державні житлові програми: стан реалізації і шляхи вдосконалення системи будівництва та придбання житла для громадян

У статті проаналізовано стан забезпечення житлом окремих категорій громадян відповідно до затверджених Кабінетом Міністрів України програм, у рамках інших діючих державних програм та відповідно до окремих законодавчих актів. Розкрито проблемні питання реалізації державних програм забезпечення житлом та окреслені шляхи вдосконалення системи будівництва і придбання житла для громадян.

Ключові слова: державні житлові програми, категорії громадян, що потребують поліпшення житлових умов, доступне житло, соціальне житло, реєстр черговиків, довгострокові кредити, громадяни із середніми доходами.

In the article it is analyzed the situation with housing provision of some categories of citizens according to the programs approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, in the framework of other current state programs and particular legislative